

DANSK
KULTURFILM
25 ÅR

KØBENHAVN

1957

25 ÅR

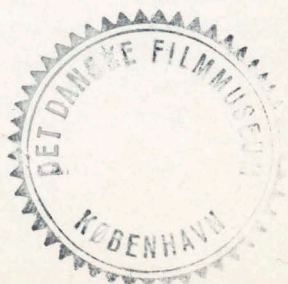
– er den tid, Dansk Kulturfilm har bestået og virket. Der skal ikke i den anledning jubileres, men én som har fulgt arbejdet uden andel i resultaterne, og som er nybagt formand for Dansk Kulturfilms bestyrelse, tør nok tage sin del af ansvaret for, at man nu markerer et rundt år og påviser resultater, der slet ikke er ringe.

Navnet Dansk Kulturfilm forpligter, og institutionens formålsparagraf er krævende; men det kan siges, at såvel stifterne af denne institution som deres efterfølgere har bestræbt sig for og har evnet at bære Dansk Kulturfilm frem til en anerkendt plads i verdensproduktionen af film med kulturelt formål. Der er i de 25 år produceret c. 400 sådanne film, herunder oplysnings- og undervisningsfilm, videnskabelige film og film til udbredelse af kendskabet til Danmark og dansk virke.

Af dem, som for 25 år siden forstod, hvilket middel filmen kunne blive i det danske samfunds tjeneste, og som med entusiasme stiftede Dansk Kulturfilm, skal her kun nævnes to, som ikke er mere, nemlig højesterets-sagfører *Ejvind Møller* og *Thomas P. Hejle*.

Ejvind Møller, den fremragende advokat og organisationsmand, gik med begejstring og uegennytte ind i det store og svære arbejde med at skabe interesse for og tro på sagen og var Dansk Kulturfilms glimrende formand i mange år.

Thomas P. Hejle så ud fra mottoet: »At lære er at opleve«, hvad filmen kunne anvendes til i det, der stod hans hjerte nær: Arbejdet for ungdommen. Og han tog fat på det vældige begynderarbejde med hele sin kraft og sit varme sind. Den tillid, der udstrålede fra hans person, var i særlig grad egnet til at overbevise myndighederne og andre om sagens betydning. Hejle var direktør for institutionen fra dens svage begyndelse til 31. oktober 1946 og var samtidig leder af Statens Filmcentral og Dansk Skolescene. Disse to personligheder vil Dansk Kulturfilm mindes i dyb taknemlighed.

Om Dansk Kulturfilms virksomhed og udvikling vil vor tidligere direktør, nu højskoleforstander *Ib Koch-Olsen*, redegøre; den mand som har ledet kulturfilmens arbejde i over 10 år, og som har haft så stor andel i det gode resultat.

Og lad der da lyde en velment og hjertelig tak til myndighederne, som fra den første dag man indså, hvad Dansk Kulturfilm kunne bringe samfundet, har givet støtte med nødvendige bevillinger og værdifuld repræsentation i ledelsen.

Institutionens medarbejdere, såvel de i den daglige drift ansatte som de instruktører, forfattere, komponister, producenter og andre, der i løbet af de 25 år har ydet deres indsats til vore resultater, er altid blevet grebet af dette arbejdes særlige karakter og har givet sig hen i det med en ildhu, der også har givet anledning til meningsudvekslinger, hvad de skal have tak for.

Den daglige ledelse er for tiden på grund af vor nye, både dygtige og afholdte direktør *Agnar Hølaas'* sørgelige død lagt i hænderne på vor førstemedarbejder, fru *Helene Nielsen*, som sammen med mig – under bestyrelsen – har ansvaret for den øjeblikkelige drift.

Vi håber på fortsatte og stigende gode vilkår til at løse de opgaver, som de repræsenterede organisationer har berettigede ønsker om og behov for at få løst. 25 års arbejde har vist, at Dansk Kulturfilm både er et nyttigt og vigtigt led i dansk film og i dansk folkeoplysning.

Kai Holm.

TIL LYKKE

fra drejebogsforfatteren:

Man kan til tider få medynk med det levende billede. Hvad er det dog det altfor ofte bliver benyttet til? Skillingsviseromantik, vidløs underholdning, tøjtevirksomhed for kapitaler, stater og organisationer. Det som er en formidabel opfindelse – nok større end bogtrykkerkunsten, næsten på højde med ordet og alfabetet. Det som er mere end en dramatisk kunstform – vel et slags nyt billedskriftsprog for alle jordens mennesker. Hvor det dog trænger til forståelse. Det gemmer uanede muligheder. En drejebogsforfatter ønsker *Dansk Kulturfilm* tillykke med de resultater det har opnået i de 25 år.

Finn Methling.

fra instruktoren:

Et kvart århundrede *Dansk Kulturfilm* – for mig et lille 10-års jubilæum. Derfor vil jeg gerne sende en hilsen – og en tak der er fyldt med minder om travle arbejdsår med en rigdom af oplevelser.

Allerede i 1947 begyndte vores samarbejde med »Isen brydes«, og gennem de forløbne 10 år har jeg lavet op mod en snes film for Dansk Kulturfilm. Emnerne i filmene har været vidt forskellige, men hvad enten det har drejet sig om ukendte spædbørn eller berømte oldinge, har det altid været et godt og fornøjeligt samarbejde, vi har haft.

Fortrinsvis har det været film om kunst og kunstnere. Jeg har besøgt Johannes Jørgensen på hans digterhybel i Assisi, set J. F. Willumsen fordybet i sit arbejde i Cannes, gået tur med Johannes V. Jensen i Zoo. I de gamle kirker har jeg haft de vidunderlige kalkmalerier på nært hold, og jeg har oplevet den danske natur med Johannes Larsen. Listen er ikke udtømmende, men den giver et indtryk af nogle af de dejlige opgaver.

Gennem årene har jeg haft et glimrende samarbejde med direktør Ib Koch-Olsen med lange og gode diskussioner, som har været et vigtigt incitament i udformningen af filmene. Men samtidig har jeg arbejdet under en kunstnerisk frihed, som jeg gerne vil sige tak for. Også en tak for den tillid man i 1947 viste en ung instruktør, som herved fik chancen for at udtrykke tanker og meninger på celluloid.

Jeg vil altid tænke tilbage på vort samarbejde gennem disse 10 år med taknemmelighed og glæde.

Jørgen Roos.

fra komponisten:

For en musikproducent med filmbacillen i blodet har *Dansk Kulturfilm* budt på en række inspirerende opgaver af stærkt varierende art. Inden for dokumentarfilmen har der været anledning til at høste værdifulde tekniske erfaringer, i et vist omfang til at eksperimentere – og der har i de fleste tilfælde været *tid* – tid til at fordybe sig i stoffet og udforme det i overensstemmelse med ens kunstneriske intentioner og samvittighed.

Med tak og til lykke med de 25 år!

Sv. Erik Tarp.

fra skolemanden:

Da *Dansk Kulturfilm* for 25 år siden blev stiftet, havde smalfilmskinematografiens udvikling netop muliggjort, at filmen kunne tage sine første skridt på vejen ind i skolestuen, og det blev derfor ganske naturligt en af *Dansk Kulturfilms* første opgaver, at medvirke til en rationel udnyttelse af filmen i undervisningsøjemed ved oprettelsen af en udlånscentral og påbegyndelsen af en produktion af smalfilm til undervisningsbrug.

Den moderne skoles stigende behov for audiovisuelle hjælpemidler vil i kommende år stille yderligere krav til produktionen, og der er derfor god grund til, at skolen i anledning af jubilæet siger *Dansk Kulturfilm* tak for den indsats, der allerede er ydet, og ønsker institutionen lykke og held med arbejdet i fremtiden.

Dines Hansen.

DOKUMENTARFILM I DANMARK

I dag er dokumentarfilmen i Danmark en selvfølgelighed, en kendsgerning man ved om. Det var den ikke for en menneskealder siden. For 25 år siden blev Dansk Kulturfilm stiftet. De mennesker, som da var med til at oprette institutionen, gjorde sig næppe forestillinger om, hvilket omfang den dokumentariske filmproduktion skulle få i Danmark, og hvilken betydning den oplysende film i det hele taget skulle få.

»Kulturfilmen«s historie i Danmark begynder imidlertid før 1932. Hoffotograf Peter Elfelt optog allerede fra 1897-98 reportager. *Når kongefamilien skal fotograferes* var meget populær. Elfelt fangede mange andre begivenheder ind, Gedsers-Warnemündefærgens indvielse i 1903, hvor Christian 9. og storhertug Friederich Franz mødtes, blomsteroptog gennem Københavns gader og senere arbejdsmændenes 1. maj-tur til Køge. Ole Olsens første optagelse var reportagen *Christian 9.s bisættelse i februar 1906*. Nogle vil erindre den første danmarksfilm fra tyverne med skønne slotte og smilende landskaber bag datidens flimrende regnvejre af filmridser. Eller Leo Hansens grønlandsfilm. Det var stumfilm. I 30'erne fik udenrigsministeriet den unge kulturrebel Poul Henningsen til sammen med Poul Eibye at lave en helt moderne *danmarksfilm* med musik af Bernhard Christensen. Den havde premiere i 1935 og blev en fabelagtig fiasko. Men professionelle filmfolk, film-

interesseret ungdom og folkeoplysere var klar over, at her skete noget nyt i det danske filmland.

Også lærerne var interesseret i filmen og havde tidligt øjnene åbne for dens muligheder i undervisningen. Allerede i 1912 stiftede de Lysbilledforeningen og i 1925 oprettede danske lærere Skolernes Filmcentral, der skulle tage sig af indkøb og distribution af film til skolerne. Det var blandt andet filmcensor A. Nicolaisen og kommunelærerne, cand. theol. H. Andersen og Dines Hansen der var drivkræfterne. I begyndelsen var det mest normalfilm, bredfilm i 35 mm, man arbejdede med.

Det vil være naturligt at benytte 25-året til at erindre nogle af de film, Dansk Kulturfilm har lavet gennem årene, dels af hensyn til de mennesker, der gennem de 25 år har arbejdet for institutionen: forfattere, filmfolk, komponister, produktionsselskaber, administratorer, dels for med en sådan status i tankerne at give dem alle og også offentligheden tilskyndelse til at tænke over, hvad Danmark ejer i sin dokumentarfilmproduktion. Siden 1946 har institutionen Dansk Kulturfilm været centrum for den statslige og halvofficielle produktion af oplysende film og dokumentarfilm, idet også Ministeriernes Filmudvalgs film er produceret herigennem.

Baggrunden for Dansk Kulturfilms stiftelse var, at der var opstået et behov for

anvendelse af film i undervisnings- og oplysningsarbejdet. Den kommission, der blev nedsat i 1930 af justitsministeriet med den opgave at undersøge biografteatervæsenet, filmproduktionen og -distributionen i Danmark, skulle også undersøge filmens kulturelle betydning og dens betydning i undervisningens tjeneste. I juli 1932 afgav den en betænkning vedrørende en nyordning af biografteatervæsenet, hvori man også taler om nytten af film, »hvis formål udelukkende er af kulturel art«, og som kunne »virke belærende og opdragende«. Betænkningen omtaler også den betydning, nationale og erhvervsmæssige propagandafilms kan få i udlandet. Og den understreger, hvor vigtigt det er at få filmen ind i skolen direkte i den daglige undervisning. Dette kulturelle filmarbejde måtte støttes økonomisk, og man henviser her til det italienske filmselskab »Luce«, der var oprettet i 1925. Også i andre lande, f. eks. Canada, havde man en rent statslig kulturfilmorganisation. Man ville gerne gennemføre noget lignende i Danmark. Pengene foreslog man i første omgang fremskaffet ved, at filmcensurens årlige overskud, der efterhånden var på 75-100.000 kr., ikke som tidligere gik i statskassen, men blev anvendt til produktion og anskaffelse af kulturfilm. Man pegede også på, hvor nyttigt det ville være, om de institutioner og organisationer, der var interesseret i filmens anvendelse på disse områder, ville skabe en organisation, der kunne »drage omsorg for, at de foreslåede lovbestemmelser ikke af mangel på egnet materiale skal blive tomme ord«.

Den 30. august 1932 blev selskabet Dansk Kulturfilm stiftet, og i den første officielle henvendelse til biografudvalget 23. februar 1933 nævnes som stiftere bl. a. redaktør *Carl A. Andersen*, direktør *Thomas P. Hejle*, højesterets-

sagfører *Ejvind Møller*, kunstmaleren *Erick Struckmann* og landsretssagfører *Alex. Troedsson*. Navnet »Dansk Kulturfilm« købte man af et lille firma i Hellerup for 100 kr. Af love og vedtægter, der var holdt tæt op ad betænkningens ordlyd, fremgår det, at selskabet Dansk Kulturfilm skulle arbejde på fremstilling og anskaffelse af film, der tjente til oplysningens fremme eller til almindelig propaganda for Danmark og dansk erhvervsliv, samt på tilvejebringelse af et »kulturfilmbibliotek«, hvormed man mente en filmsamling. Selskabet skulle have et nært samarbejde med de statslige undervisningsinstitutioner, og det skulle stå til rådighed for privat initiativ ved optagelse af propagandafilms. Økonomien skulle hvile på statslige og private understøttelser samt på leje- og salgsindtægter i ind- og udland, herunder også andel af forlystelsesskatten i forbindelse med udsendelse af en ugerevy. Man håbede endvidere at kunne få en biografbevilling omkring Vesterport.

Stifterne var klar over, at man ikke kunne komme igang, før der var en driftskapital. Efter at biografloven af 1933 var vedtaget, blev der mulighed for at ansøge justitsministeriet om beløb til bestemte opgaver, således at pengene bevilgedes af censurafgifternes overskud. Lysbilledforeningen og Skolernes Filmscentral havde hidtil ledet indkøb og distribution af film til skolerne og rådede over et mindre antal normalfilm. Disse to institutioners opgaver overgik til Dansk Kulturfilm, som således både havde produktion og distribution. En række folkelige organisationer var tilsluttet institutionen, bl. a. Arbejdernes Oplysningsforbund, Danmarks Naturfredningsforening, Dansk Aftenskoleforening, Dansk Kvindesamfund, Foreningen af Folkehøjskoler og Landbrugsskoler, Pædagogisk Sel-

skab og Turistforeningen for Danmark. Da man efter nogen tids forløb fik selskabet fastere organiseret, blev Thomas P. Hejle dets direktør. Konsulent for skolefilmproduktionen blev senere viceskoleinspektør *Dines Hansen*, der samarbejdede med pædagoger som Hans Hvass og andre.

Budgettet var fra midten af 30'erne på ca. 60.000 kr. om året, og blandt de første titler i Dansk Kulturfilms produktion kan nævnes *Andelsmejeriet*, *Barnets sundhed – slægtens fremtid*, *Fluerne og deres bekæmpelse*, *Sønderjylland m. fl.*, alle sammen 16 mm smalfilm, stumme, og alle undervisningsfilm eller instruktionsfilm. På den årlige produktionsplan optog man efterhånden en halv snes film.

For alvor slog Dansk Kulturfilm sit navn fast i bevidstheden, da institutionen udsendte filmen *Kongen bød* i anledning af stavnsbåndsjubilæet i 1938. Den var produceret af Nordisk Films Kompagni, der sammen med Bellahøjskuets arrangører, Københavns kommune og forskellige landbrugsorganisationer, påtog sig den økonomiske risiko. Der var dog sikret filmen skattefrihed, da den var oplysende. Senere har den år efter år været vist i foreninger og skoler landet over. Den første film, der var beregnet direkte til foreningerne, fremstillede i 1939, og den havde – på en måde paradoksalt nok – det formål at føre ungdommen ind i bøgernes og læsningens verden; den hed *Ungdom og bøger* og skildrede betydningen af at læse de rigtige bøger. Filmen gjorde indtryk, fordi det var den første tonefilm, produceret til at anvende direkte i det folkeoplysende arbejde. Der var dog ikke tvivl om, at den privatproducerede Kampsax-film *Iran, det nye Persien* virkede langt stærkere, takket være sin dokumentariske slagkraft og besættende rytme. Det var Ingolf Boisen og Theodor Christensen,

der her magtfuldt intonerede dokumentarismen i Danmark.

Den skelsættende begivenhed, der satte fart i produktionen af oplysende film, var gennemførelsen af biografloven af 1938. Den skabte det økonomiske grundlag, hvorpå en produktion af oplysende film kunne hvile. Filmsfonden blev oprettet, og i den følgende tid kom der gang i Dansk Kulturfilms produktion. I 1940 produceredes en række historiske film og turistfilm som bidrag til den almindelige nationale stemning under besættelsens første år. Det var titler som *En dag i Sønderjylland*, *Sorø amts historiske minder*, *Mellem sydfynske sunde*, *Kongegrave* og *Christian IV som bygherre*. En halv snes skolefilm om året fremstillede fra nu af regelmæssigt. Det er film om cement, om mursten, om strandengens fugleliv, negerliv i Nigeria, hørren og dens dyrkning, fajance, vandforsyning, tegnefilm til fysikundervisningen som *Vekselstrøm* og *Lydsvingninger*. Også landbruget kom med, ikke mindst tilskyndet af stavnsbåndsfilmens fremkomst, og Landbrugsrådet var med i filmene *Føllet*, *Heste*, *Kornet* og *Koen*. I 1938 overtog Statens Filmcentral distributionen.

Samtidig stod det under besættelsen klart for myndighederne, at de rigeligere midler, der på grund af voksende biografbesøg flød ind i filmfondens kasse, betød, at det offentlige nu havde en mulighed for at tage en filmproduktion op, der havde et medborgerligt sigte, nemlig at få publikum til at forstå og støtte regeringens beskæftigelsespolitik. Regeringens beskæftigelsesudvalg påbegyndte i besættelsens første år fremstillingen af en række dokumentarfilm, der belyste de opgaver, som udvalget tog op overalt i det danske samfund. Medens det var Thomas P. Hejle, der ledede Dansk Kulturfilms produktion, var det *Mogens Skot-Han-*

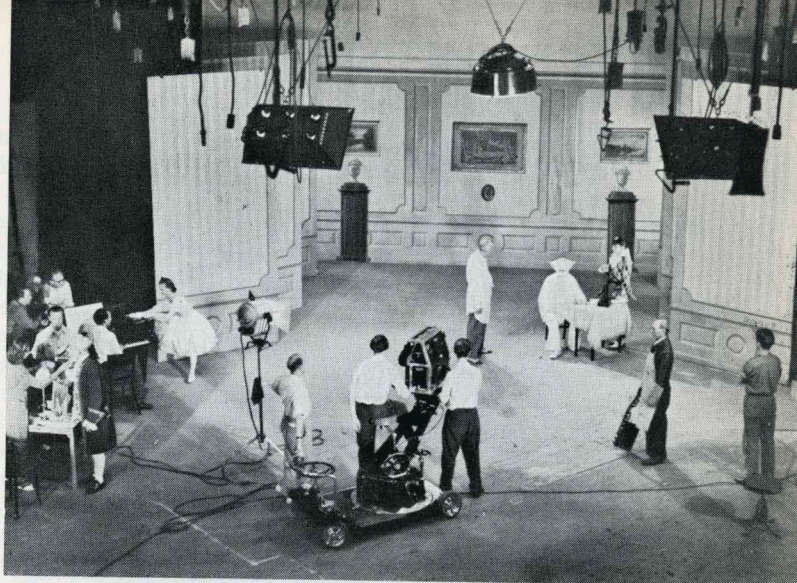
sen, der varetog denne officielle regeringsproduktion. Raske film med tempo og humør tog biografpublikummet med storm: *Amager bliver større, Brunkul, Arbejdet kalder, Gas under jorden, Sukker, Papir, Spild er penge*, en snes film, der alle afspejlede statens økonomiske situation under besættelsen. Produktionen blev øget, blandt andet fordi tyskerne gik ind på at undlade at tvangsanbringe UFA's ugerevy i de danske biografer, når der var en dansk kortfilm på. Efter disse films fremkomst var man fra myndighedernes side indstillet på at benytte filmen i det offentliges tjeneste også fremover og på andre områder. For at samordne den statslige produktion nedsatte justitsministeriet efter forhandling med statsministeriet et *Ministeriernes Filmudvalg*, der ifølge statsministeriets cirkulæreskrivelse af 12. juli 1944 til samtlige ministerier skulle »varetage produktionen af samtlige film af aktuelt, statsoplysende og propagandamæssigt indhold, der agtes optaget af de forskellige ministerier og statsinstitutioner«, samt give vejledning og råd i alle filmanliggender. Udvalget ville »arbejde i nøje forbindelse med Dansk Kulturfilm og igennem denne institution stå i kontakt med en række større organisationer«. Mogens Skot-Hansen blev meget naturligt udvalgets produktionsleder. Den statslige produktion af dokumentariske film kunne fortsætte. Titlerne afspejler krigens og krigsafslutningens tid, bl. a. *Gengas, Faren fra luften, Katastrofe, Donor 47, Brigaden i Sverige, Hæren i arbejde*.

Efterhånden viste det sig på mange måder upraktisk at have to produktionsinstitutioner med nogenlunde sideløbende opgaver, og fra 1. november 1946 etablerede man fælles produktionsledelse for Ministeriernes Filmudvalg og Dansk Kulturfilm. Hejle ønskede at trække sig ud af

filmarbejdet, og Skot-Hansen besluttede at rejse til udlandet. Det havde været planlagt at nedlægge Ministeriernes Filmudvalg og lade Dansk Kulturfilm overtage hele arbejdet, men justitsministeriet ønskede at opretholde udvalget og gennemføre en slags personalunion mellem de to institutioner, så lederen af produktionen var den samme person. Der var – og er – stadig to myndigheder for dokumentarfilmproduktionen med hver sin bevilling og hver sit budget, idet de to produktioner dog søges lagt an som en helhed. Stort set er det Ministeriernes Filmudvalg, der tager sig af de rent statslige film. Det daglige arbejde med udvalgets produktion foregår i Dansk Kulturfilm. Leder af den samlede produktion var undertegnede i tiden 1. november 1946 - 31. juli 1957.

Dansk Kulturfilm har ikke egen produktionsstab. Filmene sættes i produktion hos de private produktionsselskaber; det har været *Nordisk Films Kompagni* og *ASA, Minerva-Film* og *Teknisk Film Co., Palladium, Saga, Nordisk Film Junior, Gunnar Wangel Film*, senere *Laterna Film, Filmatelieret Flamingo, Dansk Film Co.* og *Arnø Studio*. Firmaerne leder den enkelte films produktion under tilsyn af Dansk Kulturfilm og under ansvar over for denne institution. Ved at gennemføre produktionen hos de eksisterende produktionsselskaber undgår man at skulle anskaffe apparatur og atelier. Den praktiske gennemførelse af produktionen varetager det enkelte firma, når planer og økonomi er godkendt, og man er blevet enig om kontrakt. Produktionen tilrettelægges ligesom firmaets øvrige produktioner, og firmaets produktionsleder har den daglige ledelse. Det samme er tilfældet for langfilmenes vedkommende. Dansk Kulturfilms virksomhed har derfor til en vis grad karakter af, om man vil, et forlag for film.

Torben Anton Svendsen instruerer en atelieroptagelse af den gamle Pjerrot, Carl Pedersen. Instruktøren står til venstre for kameraet. – For sidste gang lidt pudder, sko skal strammes, lyset på – skærende skarpt – fotografen har prøvet sin køretur – »Klar til optagelse! – Apparat!« ... Stilhed, den sagte snurren ... »Klaptræ!«

Givet er det, at samarbejdet med selskaberne, de tekniske fabrikker og med kunstnerne bevirker, at institutionen ånder film i hele sin arbejdsdag; man tilrettelægger og igangsætter, overvåger og drøfter produktionen økonomisk, sagligt og filmmæssigt. Mange institutioner og organisationer henvender sig til Dansk Kulturfilm om filmopgaver. Forfattere, instruktører, komponister og produktionsselskaber kommer til forhandling. Jævnlig mødes vidt forskellige interesser i Dansk Kulturfilms kontorer. Det meste af det forhandlende arbejde søges gjort, medens filmen endnu er på »papirstadiet«. Offentlige institutioner og folkeoplysningens forskellige organisationer vejledes gennem filmens verden af et uvildigt og uafhængigt organ, hvis repræsentantskab er en sikkerhed mod misbrug.

Dansk Kulturfilm har bevaret sin struktur som selvejende institution med et bredt folkeligt grundlag. I institutionens love af 1957 beskrives den som »en sammenslutning af landsorganisationer, offentlige institutioner og personlige med-

lemmer med interesse i Dansk Kulturfilms formål«, og formålet er »at producere film med kulturelt indhold, herunder film til anvendelse i undervisnings- og oplysningsarbejdet, børnefilm og film om Danmark og dansk virke«. Medlemmer er for tiden 28 landsorganisationer, 4 ministerier, Filmsrådet samt 17 enkeltpersoner. Midlerne til driften stammer hovedsagelig fra Filmfonden; der er dog en vis indtægt på enkelte af filmene, og desuden har Dansk Kulturfilm i snart 20 år haft en produktionsbevilling til Toftegårds Bio.

Perioden fra 1932 til 1957 har flere aspekter i sig og betyder et voksende samarbejde mellem det offentlige og filmkunstneren, særlig efter 1940, takket være den økonomiske baggrund, myndighedernes interesse, publikums sympati og den nationale situation og ikke mindst, fordi filmfolkene med Mogens Skot-Hansen, Theodor Christensen, Ingolf Boisen og Karl Roos i spidsen, forstod at løse opgaverne. Man kan lægge hovedvægten på den kendsgerning, at det er kunstnerisk

temperament, der har været afgørende for udviklingen og som har præget dokumentarfilmene, og fremhæve nogle ord af dokumentarfilmbevægelsens grand old man, *John Grierson*: at det er dokumentarfilmens opgave »at dramatisere virkeligheden«.

Dokumentarfilmen var ikke alene en skole, men en kunstnerisk gruppe, ja mange vil kalde den en verdensbevægelse, der har til opgave ud af statens og store offentlige og private institutioners behov for oplysning og propaganda at skabe selvstændige kunstværker, der først og fremmest har et ansvar overfor en kunstnerisk samvittighed, i anden omgang måske overfor publikum og i tredje omgang overfor den, der køber, bestiller og producerer filmen. Og på en vis måde har den ret, som udelukkende ser det med kunstnerens øjne, forsåvidt som enkelte instruktører har haft sådanne muligheder i kraft af opgavens bestilling eller i kraft af deres personligheds styrke og deres kvalitet som kunstnere, at de frit kunne arbejde med deres medium, filmen. I hvert fald blev dokumentarismen en virkelighedsskildrende filmretning med sin egen stil.

Dokumentarfilmen må ofte holde en relativ kort spilletid af hensyn til placeringen i biograferne. Den skal fange publikums interesse og medleven. Form og stil vil skifte. Mange af de første film viste maskiner og industriel virksomhed, dramatisk sat op, og blev populære i kraft af tiden, af tema og tempo. En mere menneskelig tone er måske udviklet efterhånden. Der er gjort meget ud af lydsiden, mange komponister har arbejdet for dokumentarfilmen: Erik Fiehn og Kai Rosenberg, veteranerne, og nye navne som Sv. Erik Tarp, Leif Kayser, Vagn Holmboe, Svend S. Schultz, Herm. D. Koppel, Hans Schreiber og Bent Fabricius-Bjerre. Mange af dem arbejdede sammen med

instruktørerne og os i et lykkeligt samarbejde med Erik Tuxen, som vi mistede alt for tidligt.

Når udviklingen fra de første grøderige år i Danmark under besættelsestiden til i dag skal gøres op kunstnerisk, må det fremhæves, at filmens kunstner har haft sin aldeles afgørende indflydelse på og sat sit personlige præg på de enkelte film. Han har også kunnet eksperimentere i tilsyneladende ret bundne opgaver, som Hagen Hasselbalch gjorde det i filmen om Kastrup lufthavn *Hvor vejene mødes*. Ja, han har endog kunnet udvikle en teknik, der ud af døde, faste billeder levendegjorde et menneske, som Jørgen Roos gjorde det i H. C. Andersen-filmene *Mit livs eventyr*, der oven i købet i sig selv indeholdt en lille eksperimentalfilm i afsnittet med Andersens papirklip. Der blev og bliver eksperimenteret i hver film. Altid begynder man med den evige tomme hvide firkant, der skal fyldes med filmisk liv. Enkelte rene eksperimentalfilm gik man i kast med som Søren Melsons *Tåren*, Jørgen Roos' *Opus I* og Henning Bendtsens *Ping-Pong*, der alle var tegnede direkte på filmstrimlen. Også i den nyttebetonede kortfilm lykkedes det for Svend Aage Lorentz i filmen *Vand* sammen med Bent Barfod at demonstrere et helt fandenivoldsk eksperimentaltalent, der vakte genklang i publikum, så det gibbede.

Fra et af de første helt frie eksperimenter, Hasselbalchs *Pigen og Pan*, et lyrisk sort-hvidt filmdigt fra 1945, til det sidste meget bundne eksperiment, Bent Barfods film *Noget om Norden* fra 1956, er der et langt spring i tid og teknik. I mange år havde Barfod lavet tegnefilmafsnit til mange sort-hvide dokumentarfilm. Så fik han opgaven at skulle lave en farvetegnefilm om det nordiske fællesskab. Næppe nogen vil påstå, at filmen virker hæmmet

De fleste dokumentarfilm tages »på stedet« og ikke i atelier. Her er Johan Jacobsen på udeoptagelse midt i København, hvor hans film efter Knud Sønderbys manuskript, »Næste gang er det dig«, slutter med en tredobbelt trafikulykke. Carl Th. Dreyer optog »De nåede færgen«, efter Johs. V. Jensens myte. To af Ministeriernes Filmsudvalgs færdselsfilm.

af opgavens afgrænsning eller dens praktiske natur. Publikum har allerede taget den til sit hjerte. Eksperimentet lykkedes.

Man kan også se udviklingen med publikums øjne. Der er ingen tvivl om, at biografgængerne er tilfredse med, at der foran spillefilmen vises en dansk dokumentarfilm. Det kan ske, at forfilmen stjæler billedet, og at det er den, som sætter sig fast i bevidstheden. Filmen om arbejdspladsens problemer, Finn Methlings og Ole Palsbos *Man burde ta' sig af det*, har rejst mange diskussioner på arbejdsplads og i hjem om tonen mennesker imellem. Filmen om den ordblinde dreng, Leck Fischers og Erik Fiehns *Er drengen dum?*, har åbnet mange pædagogers og forældres øjne for ordblindhedens og læsevanskelighedens problembørn. En af de allernyeste, Ib Dams film om de danske soldater i Ægypten, *Grænsevagt i Gaza*, der med den moderne farveteknik har vist det liv, der leves af de danske FN-soldater under deres virksomhed, har optaget mange mennesker stærkt. Filmen om Chr. Winther, *Sjællands sanger*, der havde sine kunstneriske vanskeligheder at

kæmpe med, affødte et spontant bifald hos et Vesterbro-publikum i Saga Teatret for en halv snes år siden. Et udpræget københavnerpublikum, der havde huseret med bolcheposerne de første minutter under *Mit livs eventyr* i World Cinema, fulgte filmen optaget og grebet og klappede, da den var færdig; taget har løftet sig på store biografer, når *Thit Jensen*-filmen gnistrede og sprudlede fra lærredet, eller når Dirch Passer i farceagtigt spil demonstrerede de vigtigste badebud i *Sol, sommer og badevand*.

Som et symptom på den forståelse og varme sympati, der hos publikum siden begynderårene omkring 1940 er blevet danske dokumentarfilm til del, kan nævnes, at da man i 1950 præsenterede en nedklippet og let moderniseret udgave af Poul Henningsens danmarksfilm i World Cinema, fulgte publikum optaget med. Efter et af de smukkeste panoramaer, der er set i dansk film, og som viser et diset fjordlandskab en tidlig morgen, brød publikum ind med varmt bifald som en hyldest til filmkunstneren Poul Henningsen, der var blevet så maltrakteret

14-15 år i forvejen. I besættelsestiden var PH's danmarksfilm en af de mest spillede film i foreninger hele landet over, hvor den blev modtaget med glæde som et digterisk beåndet filmbillede af hverdagens land, med tidens rytme i billede, ord og tone. Dette var bl. a. baggrunden for, at Ministeriernes Filmudvalg i begyndelsen af 1947 vedtog at nedklippe filmen og påny anvende den i udlandet. Når PH ved præsentationen kunne glæde sig over et strålende gensyn med publikum, kunne han sikkert også glæde sig over, at der ved denne lejlighed blev erindret om Nordahl Griegs ord: I Danmark fejrer man en fiasko, som om det var en nationalbegivenhed.

Fiasko og fald hører med til faget på samme måde som succes og sejr. Kulturfilmene løber i denne henseende i mange tilfælde en langt større risiko end det private produktionsselskab. Som regel ikke økonomisk, for dokumentarfilmen er i sig selv ikke nogen forretning, hvorfor filmene på forhånd er betalt og afskrevet. Men fordi man påtager sig opgaver, som de private filmselskaber ikke tør eller vil påtage sig at løse.

Også på langfilmens område har Dansk Kulturfilm arbejdet. Den første spillefilm, man frembragte, var den førnævnte film ved stavnsbåndsjubilæet i 1938, Thomas P. Hejles, Bernhard Jensens og Svend Methlings film *Kongen bød*. Den var rent historisk med spillefilmpræg. Filmen fik en god modtagelse.

Lige efter krigen gik man sammen med Nordisk Films Kompagni i gang med en ny stor filmopgave, denne gang den første helfestensbørnefilm, Astrid og Bjarne Henning-Jensens spillefilm *De pokkers unger* efter Estrid Ott's skuespil. Denne film blev udsendt i 1947 og blev en stor succes. Den spillede sig ikke alene hjem, men har også givet overskud. Den køres

hvert år ved mange af biografernes børneforestillinger.

Desuden fremstillede man i 1948 – også i samarbejde med Nordisk – Peter Sabroe-filmen *Kampen mod uretten*, skrevet af Leck Fischer og instrueret af Ole Palsbo. Filmen har nogenlunde spillet sig hjem. I 1949 kom filmen i anledning af grundlovens 100-års jubilæum, *For frihed og ret*, skrevet af Leck Fischer, instrueret af Svend Methling og produceret hos Nordisk Films Kompagni. Filmen fik i en del af pressen en særdeles ublid medfart og hjembragte ikke de penge, man havde håbet på.

Senere har man arbejdet indgående med andre spillefilmplaner, bl. a. med Kaj Munks *Ordet* med Carl Th. Dreyer som instruktør. Efter mange forhandlinger viste det sig, at direktør Tage Nielsen ville påtage sig at producere den alene, og derfor trak man sig tilbage. Endelig producerede Ministeriernes Filmudvalg hos Arnø Studio i 1955 den første store, danske farvefilm i 35 mm, Bjarne Henning-Jensens Grønlandsfilm, *Hvor bjergene sejler*, der sammen med Astrid Henning-Jensens balletfilm, *Ballettens børn*, udgjorde et helfestensprogram. Det blev meget smukt modtaget, og senere hjembragte Grønlandsfilmen både udenlandsk og hjemlig udmærkelse.

Foruden *Ballettens børn* er en række kortere film med spillefilmkarakter produceret, særlig børnefilm: Jørgen Roos' film om den tamme ræveunge *Mikkel*, Astrid Henning-Jensens film efter Jens Sigsgaards børnebog *Palle alene i verden*, Kirsten Bundgaards og Nic. Lichtenbergs *Hanen, der ikke ville gale* og Erling Wolters *De syngende hunde*.

Dansk Kulturfilms og Ministeriernes Filmudvalgs virksomhed overfor biografpublikummet har dog væsentligst bestået i at producere en række kortere doku-

Bjarne Henning-Jensen instruerer Grønlandsfilmens »fanger«, før han glider ind mellem de sejlene fælde. Kamera, båndoptager og hele filmekspeditionen er parat. Fra Ministeriernes Filmudvalgs optagelser i Grønland sommeren 1954.

mentarfilm på 10-20 minutters længde. Flere er allerede nævnt her. Efter besættelsens historiske, nationale og propagandamæssige film fulgte nu efter krigen først og fremmest en lang række film om statsinstitutioner, bl. a. filmen *Radiohuset* af Hagen Hasselbalch, Søren Melsons *Blind* om blindeforsorgen, Jørgen Roos' *Isen brydes*, Theodor Christensens film om statsbanerne *Her er banerne*, der skildrer De Danske Statsbaner med Fredericia station som filmens tema, Ingolf Boisens film om sikkerheden under atlantehavsflyvningerne, *They Guide You Across* (dansk udgave: *Sikkerhed i luften*), Finn Methlings og Erik Fiehns film om dansk retspleje *En straffesag*.

Film om danske kulturelle emner blev fortsat med Carl Th. Dreyers og Preben Franks film *Landsbykirken*, Dreyers film om *Thorvaldsen*, Christen Juls film om *Compenius-orglet*, Jørgen Roos' film *Shakespeare* og *Kronborg*, Theodor Christensens og Søren Melsons film om Jyllands

vestkyst *Jyske kyst*. Dertil kommer en række mentalhygiejniske film: Palsbos *Man burde ta' sig af det*, Johan Jacobsens film om barnet og de voksne, *Splintret emaille*, efter Kai Borgen Nielsens novelle, og Annelise Hovmands film om børns tyverier, *Hvorfor stjæler barnet?*, efter Finn Methlings manuskript.

Mens H. C. Andersen-filmen og enkelte andre er på ca. $\frac{1}{2}$ time, er de fleste kortfilm på 300 m, d. v. s. 10-11 minutter. Efterhånden blev det på grund af de danske spillefilms længde vanskeligere at få disse film anbragt i biograferne. Statens Filmcentral har altid søgt at få kortfilm sat sammen med en dansk spillefilm, fordi man kunne regne med, at sådanne film blev set af et meget stort antal mennesker, i reglen fra omkring $\frac{1}{2}$ million til op imod 1 million tilskuere. Statens Filmcentral gik også over til at placere en del kortfilm foran udenlandske spillefilm, der skulle vises her i landet i flere kopier.

Vanskelighederne ved at få kortfilmene

placeret i biograferne førte til, at man i en række tilfælde gik over til at producere ret korte film, ofte ikke meget længere end de »trailers«, der gerne bliver kørt i de fleste biografer som reklame for biografens næste program. En række mindre film fra 2-5 minutter blev resultatet. I reglen var det aktuelt betonedede film, som havde forbindelse med sundhedspropaganda eller andre formål i det offentlige interesse. Det kunne være papirindsamling eller *Værelse søges*, film om FN's tuberkulosepropaganda, om hjemmeværn, om grønlandsindsamlingen, deltagelse i valg, om kunstigt åndedræt, om rottebekæmpelse m. v. Enkelte af dem opnåede længere levetid som f. eks. *Byg om vinteren*. De fleste af disse meget korte film kom ud i en ret effektiv distribution og kunne gå landet over i et stort antal kopier på relativ kort tid.

Foreningslederen ved i dag, at han nu i modsætning til tidligere har tusinder af film til sin rådighed, når han skal arrangere møder for medlemmerne. Gennem sin landsorganisation eller gennem en af de udenlandske ambassader eller gennem Statens Filmcentral kan han få fat i film, som uddyber aftenens emne. Og han ved, at mange af disse film er danske, ofte produceret af Dansk Kulturfilm. Han ved også, at en film, der er lavet i Danmark, virker stærkere i kraft af sit miljø og sin idé, end mange udenlandske. Foreningernes anvendelse af film er steget kolossalt i de senere år. Grundlaget for denne udvikling er, at smalfilmteknikken er gået frem med stormskridt. Ikke alene har man fået bedre og billigere fremvisere, så snart sagt hver eneste forening har adgang til et smalfilmapparat, men dertil kommer, at produktionen af film direkte på 16 mm smalfilm er øget, takket være en forbedret produktionsteknik, ikke mindst hvad angår lyden, der før var et

svagt punkt i 16 mm filmen. Også den tekniske nedkopiering af 35 mm biograf-film til 16 mm giver nu bedre resultater end tidligere. Mange af kortfilmene kan derfor uden videre finde anvendelse i foreninger, ikke mindst hvor filmene har en vis ro, en vis længde og dybde i behandlingen, som f. eks. *Landsbykirken*, *Radioens barndom*, *Man burde ta' sig af det*, *Sikkerhed i luften*, *Hvorfor stjæler barnet?* og *Mit livs eventyr*. Men man producerer også med direkte foreningsanvendelse for øje, f. eks. *En dag i radioen*, *Fugleliv i Danmark*, *Sønderjylland i dag og i morgen*, og dertil kommer en række instruktive film for fagligt betonedede foreninger om arbejderbeskyttelse, hønsepassning, hygiejne, svineproduktion og køkkenarbejde. Smalfilmproduktionen har også medført mange børnefilm. Holger Jensens film finder god genklang hos sit publikum, – *Tak for sidst* har gjort international lykke, bl. a. har den været vist i TV-Eurovision.

Fra begyndelsen har det været en af dansk dokumentarfilms opgaver at skabe film til brug i oplysningsarbejdet i udlandet om Danmark, om dets kultur- og erhvervsliv. Under besættelsen skabte man en stor film om landets sociale institutioner, beregnet på forevisning i Tyskland bl. a. for at kunne dokumentere den sociale standard i det folkestyrede Danmark, *Das Soziale Gesicht Dänemarks* (1942). Den første store, samlede indsats blev gjort efter besættelsens ophør af Ministeriernes Filmudvalg, da man i 1946 producerede den oplysende serie om sociale forhold i Danmark med fællestitlen *Social Denmark*, der først og fremmest tog sigte på den angelsaksiske verden. Man hentede den britiske filminstruktør Arthur Elton til landet, og under hans ledelse blev der fremstillet fire film, instrueret af hovedparten af den

Jørgen Roos er med apparat trængt ind på den gamle mester, Johannes Larsen i hans værksted i Kerteminde. Først med fremkomsten af et perfekt farvefilm materiale har man kunnet binde an med kunsthver i farver til biograbrug.

garde af unge dokumentarfilmfolk, der var groet op under krigen. *Denmark Grows Up*, instrueret af Hagen Hasselbalch, Astrid Henning-Jensen og Søren Melson, fortæller om det, den danske stat gør for børnene, fra de ligger i moders liv, til de forlader skolen, *People's Holiday*, efter manuskript af Poul Henningsen og instrueret af Søren Melson, fortæller om den danske ferieordning, *Health for Denmark*, skrevet af Arthur Elton og instrueret af Torben Anton Svendsen, skildrer den danske sygekasseordning, og *The Seventh Age*, instrueret af Torben Anton Svendsen på grundlag af Carl Th. Dreyers manuskript, behandler den danske aldersrenteordning og fortæller, hvad det danske samfund gør for de gamle. Endvidere tilføjede man som den femte film i serien Carl Th. Dreyers film om mødrehjælpen, der fik titlen *Good Mothers*.

Fremstød på andre fronter blev fore-

taget. Hagen Hasselbalch skrev og instruerede en film om dansk kunstindustri, *Shaped by Danish Hands*. Theodor Christensen skrev og instruerede en film om den danske andelsbevægelse, *The Pattern of Co-operation*, og Søren Melson lavede filmen om vestkysten, *Jyske kyst*. Og en lang række film om danske emner blev fremstillet med udenlandsk kommentar, på engelsk, tysk, fransk, spansk og amerikansk, og blev gennem udenrigsministeriets pressebureau distribueret verden over gennem de danske repræsentationer i udlandet. En stor del af filmene har iøvrigt fundet vej til udlandet gennem Statens Filmcentrals udvekslingsaftaler med andre lande. Et par gange i årenes løb lod man udenlandske filmfolk selv komme til Danmark for at optage film, sådan som de mente, deres hjemlige publikum gerne ville have dem. F. eks. optog den amerikanske filmmand James A. FitzPatrick fra Hollywood tre film her i landet,

Land of the Ugly Duckling, Delightful Denmark og *Copenhagen, City of Towers*, der alle blev udsendt i 150 farvekopier i U. S. A. og i 50 kopier i tilsvarende teatre i Canada. I løbet af tre år har de været set af 50 millioner mennesker i 15.000 biografer i U. S. A. og Canada.

En særlig opgave påtog Dansk Kulturfilm sig i forbindelse med H. C. Andersens 150-års fødselsdag i 1955, der som bekendt blev fejret i stor målestok i Danmark og i udlandet. Man valgte at anvende den italienske filminstruktør Luciano Emmers kunstneriske teknik til levendegørelse af døde billeder og genstande fra H. C. Andersens liv, og Jørgen Roos skabte i samarbejde med H. C. Andersen-sagkyndige filmen *Mit livs eventyr*. Man gav endvidere den norske dukkefilminstruktør og producent Ivo Caprino opgaven at filmatisere et eventyr med fuld respekt for H. C. Andersen. Man valgte *Den standhaftige tinsoldat*, der uden at være en kulturhistorisk afhandling skulle hente sin stil fra H. C. Andersens København, idet den dog først og fremmest skulle være præget af Caprinos særlige dukkefilmt teknik og de dukker, som hans mor, Ingeborg Gude, skabte. Den blev taget på det da helt nye farvefilmmateriale Eastman Color, der var med til at betinge grønlandsfilmens succes, og dette materiale har været anvendt i den splinternye film *Johannes Larsen* af Jørgen Roos. Også Ministeriernes Filmudvalgs store opgave i 1957, filmen om kong Frederiks arbejdsdag, *Danmarks Konge*, nød godt af den moderne farveteknik.

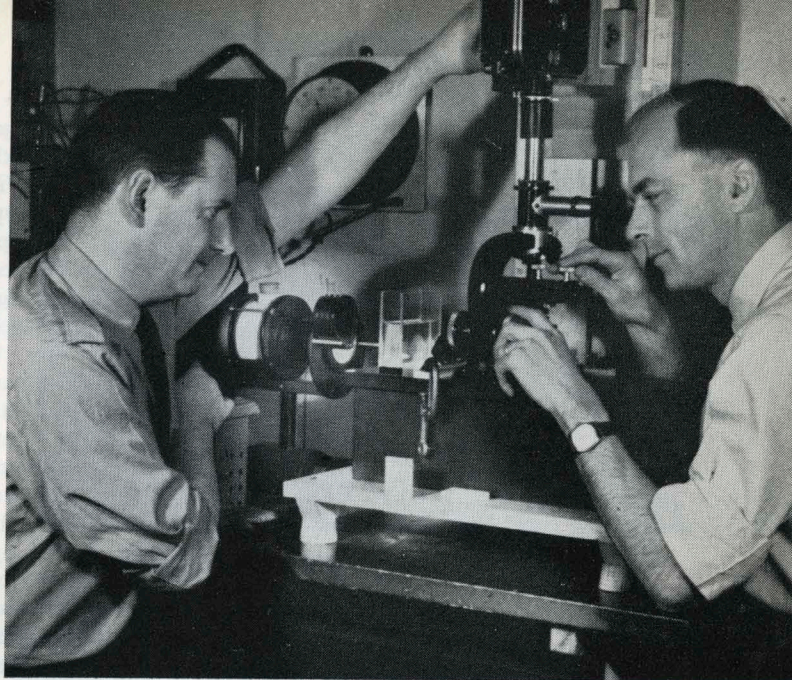
Dansk Kulturfilm har haft en særlig opgave på undervisningsfilmens område, først og fremmest til skoleundervisningen i geografi, naturhistorie og fysik: Det har været *Hørrens dyrkning og behandling*, *Træk af storkenes liv*, optaget af C.

H. Helm, og det har været en række fuglefilm, optaget af Arthur Christiansen, film som *Hejren*, *Skarven*, *Brushane* og *klyde* og *Isfuglen*. Det har været geografiske film om Ertholmene, Argentina, Grønland, Sverige og Norge. En hel del undervisningsfilm er blevet optaget af dygtige lærere, der har lært sig småfilmsteknik. Erik R. Knudsen i Ålborg har lavet film som *Kålsommerfuglen*, *Ådselgraveren*, *Korsedderkoppen* m. fl. Holger Moth og Edwin Nørgaard i Århus har lavet film om Norge og Sverige. Det sidste års tid har man samarbejdet med kommunelærer A. Øye i København, der ved hjælp af en særlig teknik i forbindelse med mikroskopet optager film om encellede dyr sammen med professor K. G. Wingstrand. Den tidligere leder af Skolernes Filmcentral, viceskoleinspektør Dines Hansen, fortsatte de fleste af årene som konsulent på skolefilmområdet, dog afløst af bibliotekar, cand. mag. *Hans Møller* 1949-55.

Lige fra de første år har Dansk Kulturfilm haft nøje forbindelse med videnskabsmænd, først og fremmest som sagkyndige på de forskellige film. En lang række af vore betydeligste forskere har bistået og hjulpet Dansk Kulturfilm og filmenes instruktører igennem alle årene: ornitologer, biologer, zoologer, geografer, arkæologer, fysikere, historikere, økonomer, kirurger, medicinere, litteraturforskere og mange andre. Ofte har Dansk Kulturfilm også været forskningens tjener, hvor det drejede sig om optagelser og fremstilling af rent videnskabelige film med videnskabeligt formål og indhold til anvendelse i universitetsundervisningen eller i selve forskningsarbejdet.

Dette samarbejde mellem videnskabsmænd og filmfolk har ført til en lang række film, der anvendes ved de højere læreanstalter. Et stort antal af disse film er medicinske film om leverbiopsi, obduk-

Her har pædagogen og
smalfilmeren, kommu-
nelærer A Øye, fundet
sammen med viden-
skabsmanden, professor
ved Københavns univer-
sitet, fil. dr. K. G. Wing-
strand, og gennem mi-
kroskopet filmes de en-
cellede dyr i en dråbe
vand, de tager næring til
sig, de formerer sig ved
deling eller ved sammen-
smeltning og deling, de
bevæger sig gennem van-
det, de slås, de irriteres
og afskyder små spyd.

tion, behandling af øjensygdomme, hjerteoperation, plastikkirurgi, kindtandsoperationer, syfilis, mundoperationer og fødselsmekanisme. Kun det lægevidenskabelige fakultet har for alvor haft bud efter filmen, bl. a. takket være en særlig komité, der er nedsat til fremme af produktionen af medicinske undervisningsfilm. Langt flere af universitetets undervisere kunne sikkert have udbytte af filmen ikke alene til undervisningsbrug, men også direkte i de videnskabelige forsøg, såvel iagttagende og registrerende, som beskrivende og illustrerende.

Som led i et forskningsarbejde filmede man professor August Kroghs forsøg med flyvende græshopper, der blev videreført af to af hans elever, doktorerne Torkel Weis-Fogh og Martin Jensen.

Dokumentarfilmen har i sig selv historisk værdi og vil for efterverdenen være en kilde til dansk kultur- og samfundshistorie på den tid, hvor de blev til, i og for

sig uden tanke på at lade dem blive historiske kilder. I nogle tilfælde har man dog påtaget sig at sikre optagelser fra vor tid, som efterverdenen må formodes at have interesse i, altså egentlig kildefrembringelse uden direkte sigte på nutiden, som i arkivfilmene *Tyske flygtninge i Danmark* og *Landstinget*. I samarbejde med Nationalmuseet er bl. a. en række film blevet til, hvis bestræbelse det er at bevare kendskabet til gamle arbejdsmetoder som indigofarvning, isfiskeri på Ringkøbing fjord, gammeldags rugbrødsbagning m. fl. Det er også sket, at man som i filmen *Stenalderlandbrug – et forsøg i nutiden* fastholder et af historieforskningens videnskabelige eksperimenter. Vi har erfaret, at ældre optagelser af begivenheder og institutioner har en stærk virkning, selv om optagelserne ikke ligger så mange år tilbage. Carl Th. Dreyers nyudgave af Berlingske Tidendes gamle film om Statsradiofonien omkring 1929, *Fra radioens*

barndom, er en historisk fuldtræffer, og filmen om politiet på Amalienborg bag slottets barrikader i besættelsens sidste periode, *På vagt for kongen*, er også i dag af bevægende virkning.

Filmoptagelser af fremtrædende danske personligheder var en opgave, som Dansk Kulturfilm påtog sig efter krigen. Indtil da havde man ikke for alvor grebet denne opgave an. Boghandler Øhlenschläger Johansen, dengang St. Heddinge, havde med glød kastet sig ud i eksperimenter med optagelser af danske forfattere, og det var godt, at en havde taget fat. Samtidig hermed havde Dansk Kulturfilm foretaget et par enkelte skuespilleroptagelser i roller, der ikke rejste retslige problemer. Man besluttede for nogle år siden at forsøge at løse opgaven på et meget bredere grundlag, således at også malere, videnskabsmænd og politikere skulle søges optaget, og inden for de afsatte beløb ønskede man at få en så perfekt filmisk optagelse som muligt. Der blev gjort forsøg på at lægge optagelserne sådan til rette, at naturlighed blev sikret og bevareret.

Biografgængerne vil erindre *Thit Jensen*-filmen, der var optaget i forfatterindens hjem med Karl Bjarnhof som interview'er. Thit Jensen var aldeles upåvirket af de tykke kabelslanger, der bugtede sig gennem hendes stuer, de vældige, skarpt lysende projektører, der belyste hende, og de 7-8 mennesker, der skulle være til stede. Der foretoges senere tilsvarende optagelser af *J. F. Willumsen* på Charlottenborg. Man vil erindre scener herfra i kunsten *J. F. Willumsen*.

Lignende optagelser blev foretaget af fhv. statsminister *Vilhelm Buhl* i hjemmet på Amagerbrogade og ved sommerhuset i Søllerød, fhv. statsminister *Knud Kristensen* på Biviumgård i Humlebæk, *Karen Blixen* på Rungstedlund og *Niels*

Bohr i æresboligen på Carlsberg. Andre optagelser, f. eks. af de fhv. ministre *Kr. Bording* og *Henrik Hauch*, er optaget i atelier og suppleret med udendørs-optagelser. Næppe mange lande af Danmarks størrelse har taget personfilm i tilsvarende omfang. Et specielt område er skuespilleroptagelserne, der har deres særlige problemer.

Naturligvis har der i årenes løb vanket både ris og ros til den officielle filmproduktion. Det kan ikke være anderledes. Stort set har man lov til at sige, at Dansk Kulturfilm nyder almindelig anerkendelse både hos publikum og hos filmkritikerne. Det er også en glæde og en ære for alle os, der har lagt meget arbejde på dette område, at der i de senere år er hjembragt præmie efter præmie. Edinburgh-festivalens fineste hædersbevisning, Diploma of merit, tildeltes i 1953 J. Storm-Petersens og Tore Amundsens film *Byg om vinteren* og i 1954 Astrid Henning-Jensens *Ballet Girl*. Ivo Caprinos *Den standhaftige tinsoldat* har opnået en rad af præmier, bl. a. »Golden Reel Award« i Chicago i 1956. Med særlig glæde kan vi notere os, at de sidste års største opgave, Bjarne Henning-Jensens grønlandsfilm *Hvor bjergene sejler*, har hentet en lang række præmier hjem med to af de vigtigste, Diploma of Merit i Edinburgh og Grand Prix i Venedig, begge i 1955, i spidsen. I 1957 var den sammen med *Qivitoq* med i opløbet om en Oscar i Hollywood, et godt varsel for danske films kommende udvikling.

Der ligger også en stor opmuntring for dansk dokumentarfilm deri, at pressen stort set er meget positivt indstillet overfor arbejdet. Ikke fordi man undlader at lægge fingrene imellem, eller at kaktusser ikke uddeles lejlighedsvis. Gennemgående har man søgt i den danske filmkritik at vurdere det arbejde, der her udføres, nøg-

Kameraer, kabler og kolossale projektører fyldte godt op i salonen hos baronesse Karen Blixen på Rungstedlund, hvor Danmarks store forfatterinde og Karl Bjørnhof på een gang skulle være sig selv og vide sig skarpt iagttaget, da Karen Blixen blev filmet til serien med store, danske personligheder.

ternt og vejledende. Det har været en særlig opmuntring, at de københavnske filmmedarbejdere nu to år i træk har fundet anledning til at uddele »Bodil« til en dansk dokumentarfilm, i 1956 til Bjarne Henning-Jensen for *Hvor bjergene sejler* og i 1957 til Jørgen Roos for filmen *Ellehammer*.

Disse kendsgerninger er ikke alene opmuntrende og ærefulde for såvel producent som kunstnere, men også forpligtende for fremtidens arbejde. Der stilles derfor store krav til forståelse af filmens væsen og vilkår hos de instanser, der nu er i færd med at skitsere de ydre rammer for filmfondinstitutionernes virksomhed fremover, forståelse for såvel statens berettigede krav som for de ikke mindre berettigede krav fra de folkelige organisationer.

Repræsentanter for de myndigheder, der bevilger midler til arbejdet, og repræsentanter for de folkelige organisationer, der er Dansk Kulturfilms højeste myndighed, har henholdsvis udpeget og valgt de skiftende formænd gennem årene. Justitsministeriet, hvorunder filmvæsenet sor-

terer, har udpeget følgende formænd for Ministeriernes Filmudvalg: dav. kontorchef *Vilh. Boas* 1944-50, dav. kontorchef *Erik Andersen* 1950-53, nuv. kontorchef *Henrik Urne* fra 1953. Valgt af Dansk Kulturfilms bestyrelse har været flg. formænd for institutionen: Højesteretssagfører *Ejvind Møller* 1932-49, professor, dr. jur. *Sven Clausen* 1949-50, dav. statskonsulent *Alfred Andreassen* 1950-57, og siden maj 1957 skuespiller, direktør *Kai Holm*.

Efter megen omflakken er Dansk Kulturfilm nu omsider havnet lykkeligt i hovedstadens midte sammen med de andre filminstitutioner: Det danske Filmmuseum og Statens Filmcentral, i Filmhuset, Vestergade 27. Sørgelige begivenheder har dog formørket nutiden og gjort fremtiden usikker for dokumentarfilmarbejdet, såvel for distribution som produktion. Filmcentralens leder, direktør *Ebbe Neergaard*, døde brat og meningsløst under et filmkursus på Esbjerg Højskole den 2. august 1957. Det var et stort tab, at denne vidende og brændende filmentusiast skulle gå bort, kun 56 år gammel.

Fredag den 8. november fik vi at vide,

at *Agnar Hølaas* var død efter et håbløst sygeleje. Siden 1. juli 1957 var Hølaas direktør for Dansk Kulturfilm og produktionsleder for Ministeriernes Filmudvalg. Han var vel en af Europas bedste produktionsfolk, atelierspecialist og erfarer forhandler i samme person. Hølaas var født i Norge, men kom som ung ingeniør til Tyskland. Fra 1920'erne var han ansat i det tyske filmselskab UFA, hvor han i en årrække var øverste atelierchef. Han gjorde sin indsats under den sidste krig som kontakthand til den norske modstandsbevægelse. Hølaas blev 62 år.

I årene fra 1949 til 1957 var Agnar Hølaas produktionsleder i Dansk Kulturfilm, min nærmeste medarbejder i produktionsarbejdet. Dravater døjede vi sammen, næsten aldrig drev vi omkring i magsvejr, mest var det kuling, altid forrygende travlt. Vi delte sorger og glæder

ved færden, vi stod sammen imod storme og frydede os i fællesskab, når det gik strygende, og vi havde medvind. Altid måtte vi snakke kurs, altid skulle vi styre, og vi var det hele igennem, som det nu er i filmens verden. Hølaas var en uvurderlig støtte og en varmhjertet ven i arbejdet. Vi var til tider uenige, men altid eet i de beslutninger, vi tog. Aldrig lod Agnar Hølaas sig lokke af falske toner, aldrig var han til fals. Han havde ro i sin skikkelse, til tider stejlhed, men også et evigt drengesind. Vi skylder ham en varm tak fra hele den danske dokumentarfilmverden. Det var godt og helt rigtigt, at han fik den anerkendelse at blive Dansk Kulturfilms leder. At denne mand ikke er mere, gør ondt. Mange er vi, som savner ham, og som med tak i sindet mindes Agnar Hølaas, det meget han lærte os, og det meget han var for os.

Ib Koch-Olsen.

(Trykt december 1957).

PRÆMIER OG UDMÆRKELSER

Film	Festival m. v.	Præmie
1947		
Denmark Grows Up (Hagen Hasselbalch, Astrid Henning-Jensen, Søren Melson)	1. Festival Mondial du Film et des Beaux-Arts, Bruxelles	Témoignage de Reconnaissance (bronzemedalje)
Gården hedder Vikagarður (Vald. Lauritzen)	8. Mostra Internazionale d'Arte Cinematografica, Venedig	Mention spéciale
The Seventh Age (Torben Anton Svendsen)	1. Festival Mondial du Film et des Beaux-Arts, Bruxelles	Témoignage de Reconnaissance (bronzemedalje)
1948		
Kornet er i fare (Hagen Hasselbalch)	3. International Film Festival, Marianske-Lazne	1. præmie i kategorien propagandafilm
Landsbykirken (Carl Th. Dreyer)	9. Mostra Internazionale d'Arte Cinematografica, Venedig	Medalje og diplom
1949		
General Anaesthesia for Oral Surgery (Jens Henriksen)	2. Festival Mondial du Film et des Beaux-Arts de Belgique, Knokke-Le-Zoute	Grand Prix
Isfuglen (Arthur Christiansen)	2. Mostra Internazionale del Cinema a Formato Ridotto, Brescia	Il Trofeo Vittorio Alata (Den vingede sejrsgudinde)
Næste gang er det dig (Johan Jacobsen)	10. Mostra Internazionale d' Arte Cinematografica, Venedig.	Sølvmedalje
Palle alene i verden (Astrid Henning-Jensen)	3. Festival International du Film, Cannes	Grand Prix
1951		
Fuglefængere på Færøerne (Erik R. Knudsen)	3. International Festival of Films for Children, Venedig	1. præmie
Ping Pong (Henning Bendtsen)	12. Mostra Internazionale d' Arte Cinematografica, Venedig	Mention spéciale

Film	Festival m. v.	Præmie
1952		
Hos isbjørnene i Zoologisk Have (Leif Beck)	IV International Festival of Films for Children, Venedig	Præmieret som del af det bedste samlede børnefilmprogram
Min far har penge (Holger Jensen)		
Shakespeare og Kronborg (Jørgen Roos)	2. International 16 mm Documentary Film Festival, Yorkton	Honourable Mention
1953		
Byg om vinteren (Tore Amundsen, J. Storm-Petersen)	7. International Edinburgh Film Festival	Diploma of Merit
Man burde ta' sig af det (Ole Palsbo, mskr. Finn Methling)	Landsforeningen for Mental-hygienes	Antoniuskors i guld til Finn Methling
1954		
Ballet Girl (Astrid Henning-Jensen)	8. International Edinburgh Film Festival	Diploma of Merit
do.	VI Mostra Internazionale del Film per Ragazzi, Venezia	2. præmie
Compenius-orglet på Frederiksborg slot (Christen Jul)	3. International Documentary Film Festival, Yorkton	Certificate of Merit
Dansk porcelæn (Gunnar Hansen)	3. International Documentary Film Festival, Yorkton	Certificate of Merit
Kalkmalerier (Jørgen Roos)	V Mostra Internazionale del Film Documentario e del Cortometraggio, Venezia	2. præmie
Man burde ta' sig af det (Ole Palsbo)	1. International Labour Film Festival, Hamburg	Diploma of Merit
Welcome to Denmark (Arn Jensen m. fl.)	International Film Festival, Monaco	Sølvmedalje
1955		
Compenius-orglet på Frederiksborg slot (Christen Jul)	Golden Reel Film Festival, New York	2. præmie (Recognition of Merit)
Den standhaftige tinsoldat (Ivo Caprino)	Scholastic Teachers' Magazine's	Award for Outstanding Merit

Film	Festival m. v.	Præmie
Hvide sejl (Poul Bang, Carl Otto Petersen)	11. Concours International de Cinématographie Sportive, Cortina d'Ampezzo	Æresdiplom
Where Mountains Float (Bjarne Henning-Jensen)	9. International Edinburgh Film Festival	Diploma of Merit
do.	4. Festival Internazionale Film della Montagna e dell'Esplorazione, Trento	Nettuno d'Oro (1. pris som ekspeditionsfilm)
do.	VI International Exhibition of Documentary and Short Films, Venedig	Grand Prix
1956		
Byen vi bor i (Karl Roos, Jørgen Storm-Petersen)	23. Internationaler Kongress für Wohnungswesen und Städtebau, Wien	Besondere Anerkennung
D... for Design (Hagen Hasselbalch)	3. Festival di Rapallo, Genova	2. præmie, Classifica Films Scientifici
do.	4. International 16 mm Documentary Film Festival, Yorkton	3. præmie i kategorien Creative Arts
Den standhaftige tinsoldat (Ivo Caprino)	Golden Reel Film Festival, Chicago	Golden Reel Award
do.	4. Annual Columbus Film Festival, Greater Columbus	Certificate of Merit
do.	10. Festival Internazionale del Cinema a Formato Ridotto, Salerno	Særlig rosende omtale
How Locusts Fly (Erik Ole Olsen)	1. International Review of the Scientific and Didactic Film, Padova	1. præmie
Hvorfor stjæler barnet? (Annelise Hovmand, mskr. Finn Methling)	Landsforeningen for Mentalhygiejnes	Antoniuspris tildelt forfatter og instruktør
Mit livs eventyr (Jørgen Roos)	Golden Reel Film Festival, Chicago	Silver Reel Award
do.	4. Internationale Filmtage, Salzgitter	4. præmie i kategorien sort/hvid dokumentarfilm
Tak for sidst (Holger Jensen)	3. Festival di Rapallo, Genova	La Coppa d'Argento della Prefettura di Genova 4. præmie i Classifica Generale

Valvulotomia (Poul Hjertholm, Erik Husfeldt)	1. Festival International du Film Médico-Chirurgical d'Enseignement de Préven- tion et d'Education Sani- taire, Cannes	Bronzemedalje, Diplôme d'Honneur
Where Mountains Float (Bjarne Henning-Jensen)	3. Durban Film Festival	Honourable Mention
Hvor bjergene sejler (Bjarne Henning-Jensen)	Filmfesten i World Cinema, København	De københavnske filmmed- arbejderes filmprijs (»Bo- dil«)

1957

D... for Design (Hagen Hasselbalch)	The Bluenose Film Festival, Nova Scotia	1. præmie
do.	7. International Display of Ci- nematoigraphy for Publicity, Industry and Technics Use, Milano	Ærefuld omtale (diplom)
do.	3. International Review of Spe- cialized Cinematography, Rom	Æresdiplom
Ellehammer (Jørgen Roos)	Filmfesten i World Cinema, København	De københavnske filmmed- arbejderes filmprijs (»Bo- dil«)
Encellede dyr, I. Ciliater (K. G. Wingstrand, A. Øye)	3. International Review of Spe- cialized Cinematography, Rom	Guldmedalje
Kalkmalerier (Jørgen Roos)	10. Festival Internazionale del Cinema a Formato Ridotto, Salerno	Bronzefigur
Splitting Technique in Re- moval of Impacted Wisdom Teeth (Poul Hjertholm, Jørgen Rud)	2. Festival International du Film Médico-Chirurgical d'Enseignement de Préven- tion et d'Education Sani- taire, Cannes	Guldmedalje, sølvpokal og præmie for placering som den bedste film
do.	3. International Review of Spe- cialized Cinematography, Rom	Æresdiplom
Where Mountains Float (Bjarne Henning-Jensen)	VI Mannheimer Kultur- und Dokumentarfilmwoche	Mannheimer-prensens kritikerpris

